

OKRESNÉ NOVINY – VEC POTREBNÁ ALEBO ZBYTOČNÁ?

MIROSLAV JUZA

Záverečná správa z riešenia výskumného projektu Národného centra mediálnej komunikácie – *Regionálne a lokálne médiá na Slovensku*¹ má v podtitule *Zmeny infraštruktúry médií na regionálnej a lokálnej úrovni v podmienkach nového územnosprávneho usporiadania Slovenska*. Ak by sa brali do úvahy len počty titulov, pravdepodobne by v tejto oblasti vládla úplná spokojnosť.² Horšie je to už s ich nasýtenosťou.

Zdá sa, že i riešitelia podľahli „pojmu“ nové územnosprávne členenie, i keď zákon Národnej rady SR č. 221/1996 Zb. o územnom a správnom usporiadaní nadobúda účinnosť dňom 26. 7. 1996, a tak opis postupu kryštalizácie³ je tak trocha o tom, čo malo byť, nehladiac na to, že okresné noviny už transformáciou po roku 1989 prešli. To isté sa dá povedať aj o strate čitateľov. Veta vo výskumnej práci o informačnej väzbe občanov na orgány regionálnej štátnej správy či samosprávu síce vyzerá dôležito, ale problém je prozaickejší. Štátna správa má k dispozícii vestníky, samospráva mestské či obecné noviny, nehovoriac o miestnom rozhlase. A práve tieto možnosti nie sú ešte dostatočne využité. Stále existujú okresy, ktoré nemajú potrebnú nasýtenosť, nemajú vlastné periodikum. Medzi ne môžeme zaradiť aj okres Malacky. Susedí priamo s Bratislavou, a tak by podmienky vzniku regionálneho periodika mohli byť oveľa lepšie než kdekofvek inde.

Ukazuje sa, že ani uplynulých takmer desať rokov nestačilo, aby tu noviny vznikli, pôsobili a boli komerčne úspešné, i keď snahy o periodikum pretrvávali.

Rozvoj regionálnej tlače na Slovensku umožňuje, aby sa viedli teoretické diskusie o jej zatriedovaní,⁴ aby sa delila na nadregionálnu, regionálnu či subregionálnu. Od roku 1989 sa vykonal kus práce a i táto oblasť dnes ide v trendoch, ktoré sú vo svete bežné, v posune od masového publika k individuálnemu či špecializovanému publiku. Dynamika tohto rastu sa však často udáva v absolútnych číslach v porovnaní s rokom 1989, pričom sa nie vždy správne zvyrazňuje, že zvýšená koncentrácia je v okolí väčších miest. O tom, že nie vždy je to tak, svedčí okres Malacky.

Na pochopenie, prečo nemá okres priamo susediaci s Bratislavou „vlastné“ noviny, sa treba vrátiť do histórie. Dalo by sa začať od „Adama“: už v roku 1584 bola na Plaveckom hrade tlačiareň, kde sa tlačili kázne pre Petra Bornemiszyho, alebo nadviazať na tlačiareň v meste z roku 1883... Problém je však zložitejší a je nutné začať definíciou Záhoria.

Etnograficky a geograficky je región Záhorie ohraničený prirodzenými hranicami – na východe hrebeňom Malých Karpát, na západe riekou Moravou. Územie medzi dvoma geografickými a historickými hranicami sa však ani v minulosti, ani dnes

¹ BREČKA, S. – BENKOVIČOVÁ, D. – TUŠER, A.: *Regionálne a lokálne médiá na Slovensku*. Bratislava, NCMK 1998.

² C. d., s. 15.

³ C. d., s. 36.

⁴ TUŠER, A.: Stredoeurópsky rozmer regionálnej a lokálnej tlače. *Otázky žurnalistiky*, 1994, č. 3, s. 187.

nesformovalo do samostatného správneho útvaru. V minulosti bolo rozdelené medzi Bratislavskú a Nitriansku stolicu, dnes medzi Bratislavský a Trnavský kraj, pričom Myjavsko, ktoré nie je jeho súčasťou (ale hraničí s ním), patrí dokonca do Trenčianskeho kraja. O nič jednoduchšie to nie je ani s okresmi. Boj sa napríklad viedol o bývalý okres Bratislava-vidiek a o nové okresy Malacky, Pezinok a Senec; ešte v lete 1996 bol v hre okres Bratislava-okolie.

Okres Malacky je z mediálneho hľadiska zaujímavý. Rozlohou 949 km² je najväčší v Bratislavskom kraji a počtom obyvateľov 63 000 je najväčším prímestským okresom (päť v kraji), a tak by mal byť zaujímavý i pre regionálnu tlač, rozhlasové a televízne vysielanie, avšak nie je! Okres sa často označuje ako staronový a zvyrazňovanie nadväznosti na okres spred roka 1960 sa berie ako samozrejmosť. Nie je to úplná pravda.

Vznik Malackého okresu sa kladie do roku 1854, keď vzniklo likvidáciou vtedajších stolíc župné zriadenie. V rôznych hraniciach boli Malacky sídlom okresu až do roku 1960, keď zákonom č. 36/1960 Zb. o územnom členení štátu vznikli tri kraje a tridsať sedem okresov. Vznikom tzv. veľkých okresov Malacký okres zanikol a vznikol okres Bratislava-vidiek. Nebolo to však až také jednoduché. Medzitým existoval ešte okres Bratislava-okolie, a tak nie všetky obce v dnešnom Malackom okrese boli vždy na jeho území, a ak k tomu prirátame i vznik veľkej Bratislavy (1946 Lamač, Dúbravka, 1972 Devínska Nová Ves, Záhorská Bystrica) je tých presunov viac než dosť. Okres Bratislava-vidiek nemal svoje okresné noviny,⁵ ako napríklad okres Senica periodikum *Záhorák*. Možno sa predpokladalo, že blízkosť hlavného mesta nevyžaduje taký prepych... Ani počas prvej ČSR to nebolo lepšie, periodiká vychádzajúce v okrese vydávali Františkáni a do klasických okresných novín sa nevyvinuli.⁶

Po roku 1989 v Malackách „všetci“ volali po historickom okrese, pričom v mediálnej oblasti dochádzalo k paradoxnej situácii. Na voľné miesto sa tlačil regionálny týždenník okresu Senica a časti okresu Bratislava-vidiek *Záhorák* a z Malaciek sa snažili mediálne ovládnuť Záhorie titulom *Echo Záhoria*, ktorý vydávala vtedajšia Verejnosť proti násiliu. *Echo* je dnes už minulosťou, *Záhorák* však vhodnou dopisovateľskou sieťou informuje aj o dianí v okrese Malacky, akoby rešpektujúc hranicu okresov Malacky a Bratislava-okolie zo šesťdesiatych rokov. O Stupave, Borinke či Mariánke informuje viac-menej náhodne.

Po roku 1989 sa pokúsila riešiť túto situáciu i redakcia denníka *Hlas ľudu* so zámerom venovať strany či celé čísla okresom. To, čo dnes denníky dávajú do hlavičky *Regióny* riešil *Hlas ľudu* plochou pre jednotlivé okresy vtedajšieho Západoslovenského kraja. Záhorie je však v mediálnej oblasti na pomyselnom rebríčku na čelnom mieste. Jedny z prvých súkromných novín na Slovensku týždenník *Buno* vznikli práve na Záhorí, v Holíči. Distribuovaný bol i do Malaciek a mohol sa stať tým regionálnym týždenníkom – avšak zanikol. Do dnešného okresu začali prenikať iné, zvlášť inzertné periodiká, ktoré vydali 1–2 čísla, „zinkasovali“ podnikateľov a o okres sa prestali zaujímať. O tom, že to nie je až také nezaujímavé miesto, svedčí inzertná kancelária *Avíza* v Malackách. Žiaľ to, čo sa oplatí iným, je domácim zrejme pod úroveň, pretože v schránkach sa objavujú pravidelne také tituly ako *Titan*, *Market* a podobne.

⁵ Bližšie HALLON, P.: Z dejín malackej farnosti. Malacky 1993; HALLON, P.: 400 rokov malackého školstva. Malacky 1993.

⁶ HOLINA, V. – IVANTYŠYN, R. – DRASTICH, O.: Okresné noviny. Bratislava, NŠÚ 1988.

Najaktívnejší sú asi na druhej strane Karpát. *Reklamné listy* Vzájomnej podpornej pokladnice Obchodného družstva v Modre sú distribuované v Malackom a Pezinskom okrese, pričom inzercia zo Záhoria tvorí vyše 50 percent. Podobne Tising vydáva *Záhorácky Tising plus* a postupne preniká zo Senice na južnú časť Záhoria – do okresu Malacky. Poučili sa z vlastných chýb, neuvádzajú už obce, kam noviny dodávajú, ale ich cieľom je Záhorie ako celok. Zaujímavé je, že v Malackách si konkurujú sami sebe – dodávajú sem aj *Západoslovenský Tising Plus*.

Do tohto rámca po rozdelení Československa zapadajú aj spoločné projekty, napríklad časopis *Pomoravie*.

Vlna vzniku mestských či obecných novín sa nevyhla ani Záhoriu. Na území dnešného okresu vychádza *Malacký hlas*, *Stupavan*, ako občasníky vychádzajú *Obecné noviny* v Lábe, Rohožníku a Sološnici. V súvislosti s týmto druhom periodík došlo v Malackách k zaujímavému javu. Vznikom obvodných úradov (v tom čase Stupava a Malacky) sa začala snaha o rozšírenie *Malackého hlasu* na území obvodu. Pokus stroskotal nielen na nepripravenosti redakcie plniť túto úlohu, ale hlavne na nevyjasnenosti mediálnej koncepcie v Malackách. Získaním licencie na vysielanie káblovej televízie (terestriálnej) v meste sa vytvorilo TV štúdium MINKA – Malacký informačný kanál, a snaha o podchytenie vtedajšieho obvodu *Malackým hlasom* naráža na odpor mestského zastupiteľstva. V meste vznikol opozičný občasník *Macejko*, tvrdo útočiaci na nekonceptnosť i v tejto oblasti; zanikol však skôr, než stačil čokoľvek vyriešiť.

Vznikom Záhorskeho centra kultúry a prenesením redakcie časopisu *Záhorie* do Malaciek (ktorý dodnes vychádza pod názvom *Naše Záhorie*) sa zdalo, že budúci okres, ktorý sa už črtal, vyrieši otázku vzniku novín netradične – časopisom. Ani tento pokus nebol úspešný. Predstava, že rozhodujúcu úlohu musí zohrať štát, t. j., že to musí financovať, zohrala svoje. Časopis dnes vydáva Záhorská vlastivedná spoločnosť a záujmy obhajovať okres skončili štúdiou *K dejinám verejnej správy na Záhorí*, uverejnenej v roku 1996. Práve v tom roku sa zdalo, že okresné noviny vzniknú, dokonca sa stanovovali aj termíny: 1. 7., 1. 8., 1. 9.... Nestalo sa tak a novovzniknutý okres ako keby bol rozdelený medzi denník *Nonstop* a týždenník *Záhorák*. Ešte 14. marca 1996 sedelo 29 predstaviteľov obcí z prstenca okolo Bratislavy v Dunajskej Lužnej a vážne diskutovali o požiadavke zriadiť okres Bratislava-okolie (zo Záhoria, t. j. dnešného Malackého okresu, tu boli zástupcovia piatich obcí a jedného mesta). Noviny v Malackom okrese nevznikli ani v roku 1997, hoci snaha bola zrejma zvlášť pri diskusiách o voľbách do vyšších samosprávnych celkov. *Nonstop* sa stal históriou a situácia sa vracia do východiskového bodu. *Hlas ľudu Bratislavského kraja* získava naspäť pozície, pričom *Záhorák* sa „dobrovoľne“ vzdáva tej časti okresu, ktorá má bližšie k Bratislave.

Svoju úlohu však nezohráva ani káblová televízia. Zostáva len v textovej podobe, na jej technické vybavenie nie sú nielen peniaze, ale hlavne chuť a pochopenie. A tak namiesto udalostí z regiónu sa približujú divákovi slovenské hrady či postavy na našich bankovkách...

V porovnaní s inými okresmi Slovenska (napr. Pezinok či Šaľa) Malacký okres v mediálnej oblasti nielenže stagnuje, ale dobrovoľne ponecháva svoje územie zlatokopom, ktorí prídu, vydajú 1–2 čísla svojho periodika s podtitulom *Malacký*, a to je všetko.

Informácie o okrese, ktoré uverejňujú celoštátne periodiká alebo susedia, sú väčšinou z kategórie „pikošiek“, a tak sa občan o svojom mieste, obci dočíta nanajvýš

v čiernej kronike. Ešte závažnejším nedostatkom je však absencia okresnej knižnice, ktorá by aspoň čiastočne podchytila dianie týkajúce sa okresu v mediálnej oblasti.

V Malackom okrese vychádzajú i periodiká, o ktorých vlastne nikto ani nevie (napr. *Život osady* – ZO SZZ Malacky). Stráca sa prehľad o podnikovej tlači (napr. *Hirocemák* – Hirocem, a. s., Rohožník), nehovoriac o tom, že v roku 1997 tu bol pokus nahradiť okresné noviny Okresným vestníkom v podobe „Výzvy redakcie dopisovateľom ..., aby sme mohli monitorovať život celého okresu...“⁷

Bolo by možno naivné tvrdiť, že v každom okrese musí vzniknúť týždenník (okresný alebo regionálny). Malacký okres je príkladom, ako sa možno na území silným svojím potenciálom, ktoré je prirodzeným zázemím Bratislavy, pokúsiť o vznik takéhto periodika. Je to škoda, pretože potenciálnych čitateľov je iste viac ako 63 000 obyvateľov okresu.

Adresa autora: PhDr. Miroslav Juza, Štúrova 151, 901 01 Malacky

Z NAJNOVŠÍCH VÝSLEDKOV SOCIOLOGICKÉHO VÝSKUMU

Inštitút pre výskum verejnej mienky NCMK, 30. 10. – 8. 11. 1998 (veľkosť vzorky 781 respondentov z 12 okresov južného Slovenska, kvóťový výber, základná populácia – osoby 18-ročné a staršie, metóda zberu údajov: štandardizovaný rozhovor sieťou anketárov Inštitútu pre výskum verejnej mienky).

Názory na dvojjazyčné vysvedčenia (v %)

Ste za dvojjazyčné vysvedčenia pre žiakov škôl s vyučovacím jazykom národnostných menšín?

	Slováci	Maďari	Celý súbor
áno	19,6	76,7	45,9
skôr áno ako nie	16,5	12,9	14,7
skôr nie ako áno	11,5	1,7	7,1
nie	35,4	3,1	20,4
neviem	17,0	5,6	11,9

⁷ Okresný vestník Malacky. Ročník I., 1997, č. 1, s. 16.